

Egied van der Hoye, deken van de Kortrijkse Kapittelkerk, bestrijder van de beweging der Flagellanten.

(± 1348 - ± 1361)

Indien uit de bekende bronnen weinig bijzonderheden kunnen achterhaald worden over de levensloop en de activiteit van de Kortrijkse kapitteldekens, die aan het hoofd stonden van het stift in de 13e eeuw, talrijker zijn gegevens ons nu nog verstrekt over de dekens van de 14e en volgende eeuwen¹.

De eerste over wiens levensloop en activiteit de archiefstukken een aantal gegevens verschaffen is deken Willem van Koolskamp, die het kapittel bestuurde van omstreeks 1277 tot ongeveer 1305. Hij was de zevende deken van het Kortrijks kapittel².

Zijn opvolger, Zeger van Kortrijk (of van Gullegem), is een bekend figuur. Van hem, die magister was aan de Facultas artium te Parijs, is menig wijsgerig studie be-

1. Voor deze studie mochten we gebruik maken van de licentiaat-tesis van Mevr. J. Defoort-Gryspeerd: *Dekens en Kanunniken van het Lieve-Vrouwekapittel te Kortrijk tot 1400*. Leuven, 1957-58. We stellen er prijs op haar te bedanken voor die toelating. Over deken E. van der Hoye, zie aldaar blz. 39-46.

2. J. De Cuyper, *Het Kortrijks Kapittel onder Deken Willem van Koolskamp (1280-1305)*, in *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring, Kortrijk*, 22 (1946-1948), blz. 173-221. Uit een akte van oktober 1277, gepubliceerd door J. Colpaert, in *Avelgem vóór 1500*, Avelgem, 1965, blz. 333, blijkt dat Willem reeds op die datum deken was van het Kortrijks kapittel. Op die datum treedt hij op als een van de testamentuitvoerders van Isabella, vrouwe van Heestert, eerst gehuwd met Zeger van Heule en nadien met Gerard van Rode. Zie ook in deze studie blz. 178, voetnoot (II).

kend³. Deken Zeger overleed op 30 mei 1341. Doch reeds merkkelijk vroeger had hij zijn Kortrijkse dekenale waardigheid laten varen, wellicht omstreeks 1330. In dit jaar immers treffen we een oorkonde aan waarin voor de eerste maal zijn opvolger, Pieter de Rinc, genoemd wordt⁴. Ook deken de Rinc zou als deken aftreden omstreeks 1342⁵. Zijn opvolger, Jan van Yderghem, zou na korte tijd ook aftreden. In 1347 treedt hij op als benedictijnernonnik in de Sint-Pietersabdij van Gent, waar hij wellicht in 1351 overleden is.

De elfde deken van het Kortrijks kapittel, Egied of Gillis van der Hoye, waarover we in dit artikel speciaal handelen, zou omstreeks 1348 die titel en die waardigheid bekomen.

In vroegere studies werd Egied van der Hoye, in het latijn vertaald „de Feno”, voor een Engelsman gehouden. Die „veronderstelling” werd eerst gemaakt door J. Pitseus in 1623. Ze werd overgenomen door Fabricius en wat later in 1876 door A. Budinsky. In een studie over onbekende traktaten handelend over de Flagellanten, heeft dom U. Berlière die stelling weerlegd⁶. Moest Egied een

3. Over deze geleerde deken, zie nu vooral Dr. C. Verhaak S.J., *Zeger van Kortrijk, Commentator van Peribermeneias - Inleidende studie en tekstuitgave*, Brussel 1964, *Verhandelingen van de Kon. Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten* - Klasse der Letteren, jg. XXVI, nr. 52. Of de bondige studie van dezelfde auteur: C. Verhaak, *Zeger (Sege, Siger) van Kortrijk*, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, I, Brussel, 1964, kol. 979-982. Over zijn dekenchap te Kortrijk besluit de auteur, dat Zeger deze waardigheid zeker niet bekleedde vóór 5 januari 1305. Hij wordt deken genoemd vanaf 12 april 1307 of 1308 en draagt deze titel nog tot na 9 augustus 1327. Op 21 juli 1330 oefent hij zeker deze functie niet meer uit. Wellicht heeft hij zijn ambt tevoren neergelegd.

4. Rijksarchief Kortrijk, fonds O.L.Vrouwkerk, nr. 274.

5. Zijn opvolger Jan van Yderghem wordt voor het eerst als deken vermeld op 31 januari 1343. U. Berlière, *Suppliques de Clément VI*, in *Analecta Vaticana - Belgica*, I, Rome, 1906, blz. 59, nr. 282. Jan van Yderghem behield zijn dekenale prebende nog enkele tijd, alhoewel hij monnik geworden was te Gent. Zie U. Berlière, op. cit., bl. 336, nr. 1271.

6. J. Pitseus, *Relationum historicarum de rebus Anglicis*, I, Parijs, 1623, bl. 438; Fabricius, *Bibliotheca latina*, Florentië, 1858, dl. I,

Engelsman geweest zijn, dan zou hij wellicht in zijn land zelf een beneficie gekregen hebben. Welnu, nooit komt zijn naam voor in de Engelse Supplieken of registers van Bullen.

Het is niet uitgesloten dat Egied van der Hoye afkomstig was van Hulst in Zeeuws-Vlaanderen. Voor de jaargetijden van zijn ouders en zuster bezet Egied een rente op huizen en eigendommen te Hulst. Daarbij dient aangestipt dat een andere Egied van der Hoye (de Feno), misschien een familielid van de deken, een kapelnij verkreeg in de kerk van Hulst. Deze Egied was verbonden aan de Romeinse Curie. Hij stierf te Viterbe kort vóór 28 augustus 1367. Op deze datum werd die kapelnij overgedragen aan Jan de Zanten. Dezelfde Egied bezat ook een kapelnij in de Kortrijkse kapittelkerk. Ze werd op 13 december overgemaakt aan Johannes le Soyeur uit Saint-Amand⁷. Niettemin dient opgemerkt, dat menig kanunnik van het Kortrijks kapittel eigendommen bezat te Hulst, waarvan de kerk onder het patronaat van het Kortrijks kapittel stond, dat trouwens ook het tiendenrecht bezat in gans Hulster-Ambacht. Daarbij moet erop gewezen worden, dat de familienaam „van der Oye” of „van der Hoye” een zeer verspreide naam was in de kasselrij Kortrijk, en dat de plaatsnaam „Ooie” en „Hooie” ook zeer verspreid was in deze kasselrij⁸. De vertaling

bl. 21; A. Budinsky, *Die Universität Paris und die Fremden an derselben im Mittelalter*, Berlijn, 1876, bl. 76; U. Berlière, *Trois traités inédits sur les flagellants de 1349* in *Revue Bénédictine*, 25, (1908), bl. 336-337. Uit dit grondig artikel hebben we menig inlichting i.v.m. deken Egied van der Hoye kunnen putten.

7. U. Berlière, *Trois traités...*, bl. 340.

8. Zie Dr. F. Debrabandere, *Studie van de Persoonsnamen in de Kasselrij Kortrijk (1350-1400)*, Handzame, 1970, bl. 333. De auteur die verscheidene «Van der Oye's — van der Hoye's» vermeldt, noteert dat de O(o)ie, Ho(o)ie een zeer verspreide plaatsnaam is in de kasselrij Kortrijk, o.m. in Desselgem, Menen, Wevelgem en elders. De naam «van der Hoye» zal dan ook afgeleid zijn van een plaatsnaam. Men zag er echter het woord «hooie» in, gemaaid en gedroogd gras, en men vertaalde «hoye» in het latijn «fenum». Zo luidt de naam Gillis van der Hoye in het latijn Egidius de Feno.

in het latijn „de feno”, wijst erop, dat men in die familienaam meende het bekende woord „hooi” te vinden en dat men dus „hooi” moest vertalen in „fenum”. Is Egied afkomstig van Hulst of uit de kasselrij Kortrijk, zeker was hij een Vlaming.

Onze Egied wilde een geestelijke „carrière” opbouwen. Daartoe moest hij een universitaire titel bekomen. Hij gaat dan ook studeren te Parijs en wordt er aan de universiteit ingeschreven in de *facultas artium*. Zoals menig clericus in die tijd, wendde hij pogingen aan om ergens een of meer prebenden aan een collegiale te bekomen. Dit wellicht om de zware kosten te bestrijken, die studies aan een universiteit vereisten. Zo kon hij op 22 februari 1335 een kanunniksprebende bekomen in de kapittelkerk van Sint-Pieters te Rijsel. Het is wel mogelijk, dat hij alsdan nog de priesterwijding niet ontvangen had⁹. Na de titel verworven te hebben van *magister in artibus*, vatte hij de studie van de theologie aan. De provisor van de Sorbonne, de universiteit van Parijs, vraagt, samen met de „arme” *magistri*, waartoe blijkens die tekst Egied behoorde, aan paus Clemens VII een nieuwe kanunniksprebende voor Egied van der Hoye, dit op 27 september 1343. Een prebende wordt gevraagd in de collegiale kerk van Doornik. Aan Egied wordt door de paus een „expectatieve” prebende verleend. Wat betekent dat bij een aldaar te begeven prebende, hij zijn kandidatuur mag stellen¹⁰. Intussen heeft hij aan de Sorbonne de titel behaald van *magister in sacra theologia*. Bekleed met die beide titels

9. J. Vidal, *Benoit XII (1334-1342)*. *Lettres communes*, Bibliothèque des écoles françaises d'Athènes et de Rome, Parijs, 2e reeks, II bis, I, bl. 67, nr. 613.

10. U. Berlière, *Suppliques de Clément VI*, dl. I, bl. 508, nr. 1955. Te Rijsel zou Egied niet resideren. Hij was een «foraneus». Zie de rekeningen van Gerard Furet, ontvanger van het dertigste in het bisdom Doornik van 1354 tot 1360. Voor het jaar 1355 tekent hij voor de prebende van Egied de Feno, een *foraneus*, een uitgave aan van negen stuiver en zeven denier. Voor de jaren 1358 en 1360 betaalt hij telkens vijf stuiver en vijf denier, daar Egied niet resideert.

zou Egied wellicht de waardigheid van deken van het Kortrijks kapittel betrachten, eenmaal die waardigheid te begeven was. Door de intrede van deken Jan van Yderghem in de abdij van Sint-Pieters te Gent, wellicht in 1347, is die hoge waardigheid te begeven. Eerst dacht de toenmalige bisschop van Doornik, Jan IV († 1349) eraan die dekenale prebende te schenken aan zijn officiaal Guido van Besançon en richt zich dan ook met dit doel tot paus Clemens VI¹¹. Deze stemt met die benoeming in. In feite zou die benoeming toch niet doorgaan, en mag men aanvaarden, dat kort na het heengaan van deken Jan van Yderghem, Egied van der Hoye verkozen werd. Het is niet uitgesloten dat deken Jan niet vreemd was aan die benoeming. Jan van Yderghem kende wellicht Egied en oordeelde, dat hij een bekwame opvolger zou zijn. Jan had ook een kapelnij te Hulst bekomen en had waarschijnlijk Egied gekend, toen beiden te Parijs studeerden. Jan van Yderghem had aldaar ook het doctoraat in de theologie bekomen¹².

De benoeming tot deken van het Kortrijks kapittel zal dan ook plaats gegrepen hebben in 1347 of in 1348. De eerste vermelding als deken treffen we aan in een akte van 13 juli 1348. In die akte draagt Egied de titel van *meester in theologien*¹³. Er was een geschil gerezen tussen enerzijds de deken en het kapittel van Kortrijk, anderzijds de gebroeders Steenaerde. Deze hadden de hand geslagen op tienden, die in rechte toebehoorden aan het Kortrijks kapittel. De zaak werd voor de schepenbank van de stad Hulst bepleit. Daar waren in die zaak present aan de ene zijde „eenen ondersceedighen heere ende wisen minen heere meester Gielise van der Hoye, deken van Corterike, meester in theologien, meester Janne van Wielsbeke,

11. U. Berlière, *o.c.*, I, bl. 336, nr. 1271.

12. *Ibid.*, bl. 59, nr. 282.

13. J. Adriaanse en L.M. Van Werveke, *Verzameling van akten der schepenen van Hulst (1226-1499)*, in *Jaarboek van de Oudheidkundige kring « De Vier Ambachten »*, 1938, bl. 159.

prochিপape in Hulst ende Everdei den Wint". Aan de andere zijde drie personen door de tegenpartij aangeduid. Het Kortrijks kapittel werden de betwiste tienden toegekend. Het kapittel zou „dese vorseide tienden paysive-like besitten ende behouden...". Op 26 februari 1349 zou de uitspraak van het vorige jaar hernieuwd worden¹⁴.

Vooraleer verder de aktiviteit van Egied als deken van het Kortrijks kapittel na te gaan, dient nog vermeld, dat hij op 12 mei 1350 van paus Clemens VI een kanunniks-prebende bekomt in de collegiale kerk van Atrecht. Aldaar zal hij zoals te Rijsel, bekend staan als „*foraneus*”, dit is als niet residerende kanunnik¹⁵. Van cumulaties gesproken! Egied van der Hoye was dus deken van Kortrijk, kanunnik van Rijsel en van Atrecht.

Enkele feiten, die onder het dekenaat van Egied plaats grepen, moeten hier eerst vermeld worden.

Nog steeds worden nieuwe kapelnijen gesticht.

Te Gent, in de kerk van Sint-Niklaas, wordt op 19 mei 1349, een nieuwe kapelnij gesticht in de Sint-Willibrordskerk van Hulst. Maria Potters, dochter van Jan en wonende te Hulst, schenkt een rente van 3 pond en 10 solidi par. voor die stichting, die gehecht wordt in die kerk, aan het Sint-Niklaasaltaar¹⁴.

Belangrijker is de stichting gedaan op 7 juni 1349, H. Drieuldigheidszondag, door de gravin van Namen, Marie d'Artois. Ze schenkt aan het Kortrijks kapittel het tiend van de polder van Frankendijk, naderhand polder van Namen genoemd, op voorwaarde dat het kapittel ieder jaar twee plechtige jaargetijden celebreert, een voor haar gemaal en een voor haar. Het kapittel moet jaarlijks 30 pond par. betalen aan de kerk die in deze polder zal gesticht worden, en waarvan zij, en hare afstammelingen,

14. *Ibidem*, bl. 161. Van beide stukken is het oorspronkelijk stuk bewaard, vroeger in het Rijksarchief te Brugge, thans in het Rijksarchief te Kortrijk. — Ze behoren tot het archief, dat aan Kortrijk werd overgemaakt en dragen nr. 34 (no. blauw 9414) en nr. 36 (no. blauw 9416).

het patronaatrecht zich voorbehoudt. In het uiterste Noord-Oosten van Hulsterambacht, is kort na de bedijking van de Polder van Namen uit de schorren van Frankendijk — wat gebeurde rond 1285 — de parochie van Namen ontstaan¹⁵.

Een inwendig geschil, dat deken Egied tegenover het kapittel stelde was omstreeks 1350 opgerezen. Het ging om de benoeming van een kerkheer van het kapittel. Beide partijen eisten het recht op, die *fabricator* te benoemen. De deken had kapelaan Otto de Buzere aangeduid, de kanunniken kanunnik Rogier van den Houte. Als scheidsrechter om dit geschil op te lossen, treedt nu op voor notarius Jan Tsioc, klerk van het bisdom Doornik, meester Daniel de Potgietere, pastoor van de Sint-Maartenskerk. Hij beslist dat beide kandidaten zich moeten terugtrekken. Binnen acht dagen moeten één of meerdere administrators, volgens het goeddunken van deken en kapittel, verkozen worden¹⁶.

De stichting van een nieuwe kapel in de kerk van Hulst wordt geakteerd op 16 september 1355, voor notaris Pieter de Bordameren¹⁷. Margareta, de echtgenote van Pieter Noyts sticht aldaar een kapel in aan het altaar van Sint-Jan de Evangelist (met een inkomst van 7 pond par. en 4 groten). De eerste *beneficiarius* van die kapel zal een zekere Arnold zijn, zoon van Wulfard, en priester van het bisdom Utrecht.

Belangrijker voor de geschiedenis van het godsdienstig leven te Kortrijk, is de stichting van een kapel in het gasthuis van Sint-Niklaas te Kortrijk. Deze stichtingsakte is het eerste document waarin gewag gemaakt wordt van het gasthuis van Sint-Niklaas. Die stichting is te danken aan Margareta van Steelande, de echtgenote van Daniel

15. U. Berlière, *o.c.*, dl. I, bl. 508, nr. 1955.

16. C. Mussely et E. Molitor, *Cartulaire de l'ancienne église collégiale de Notre Dame à Courtrai*, Gent, 1880, bl. 2523, nr. CCCXX. Die beslissing werd getroffen op 12 december 1350.

17. *Ibidem*, bl. 255, nr. CCCXXXI.

van Waleghem. Bij testament schonk ze voor die stichting 20 pond en 47 solidi par. Het gasthuis van Sint-Niklaas stond onder het patronaatrecht van het Kortrijks kapittel. Dit stemt in met deze stichting. Ten slotte wordt die nieuwe fondatie goedgekeurd op 8 maart 1357, door Filips d'Arbois, bisschop van Doornik¹⁸.

Kort nadien wordt in het gasthuis van Sint-Niklaas een nieuwe kapel gesticht. Deze was te danken aan de vrijgevigheid van Joos van der Braemt en van Otto Bolleghier. Ze schonken een jaarlijkse inkomst van 21 pond par., voornamelijk bestaande in renten op huizen. Die stichting werd ook goedgekeurd door het kapittel en door de bisschop van Doornik, op 8 april 1358¹⁹.

Was Egied van der Hoye nog deken van de Kortrijkse kapittelkerk in 1360? Wellicht! Laatst wordt hij in de kaarters vermeld op 20 januari 1358. Doch in de akte waarbij zijn opvolger Hendrik van der Kerke (Henricus de Ecclesia) getakseerd wordt door de Romeinse Curie, namelijk op 3 april 1362, wordt verklaard dat hij deken werd door het afsterven van Egied van Hoye. Daarbij wordt op de keerzijde van een kaarter van 27 maart 1364, waarbij renten geschonken worden aan het kapittel, aangestipt dat van die renten 40 schellingen moeten dienen voor het jaargetijde van Egied van der Hoye, 6 schellingen voor het jaargetijde van „*domicella*”, juffrouw van der Hoye (wellicht een zuster van de deken) en 14 schellingen voor het jaargetijde van deken Hendrik van der Kerke. Dit laat vermoeden dat het overlijden van Egied van der Hoye tamelijk recent is, in 1361 of nog later bij de aan-

18. *Ibidem*, bl. 256, nr. CCCXXXIII. — Zie ook *Gedenkboek 600 jaar Sint-Niklaas*, 1962, bl. 5. Zonder twijfel werd het Sint-Niklaashuis gesticht als « passantenhuis ». Het stond immers bij zijn stichting buiten de stadsmuren. — Over het gasthuis van Sint-Eloi, ook destijds buiten de stadsmuren gelegen, zie J. De Cuyper, *Stichting van het gasthuis en de kapel van Sint-Elooi te Kortrijk (1366) in De Leiegouw*, 6, (1964), bl. 133-152.

19. C. Mussely et E. Molitor, *Cartulaire...*, bl. 260, nr. CCCXLI. Zie ook de akte van 27 december 1358, « annexe » bij vorige akte.

vang van 1362. Zo is het niet gewaagd de akten gesloten tot in 1361 te stellen ten tijde van het dekenaat van Egied²⁰. Zo mogen we besluiten, dat we de akten die het Kortrijks kapittel betreffen tot in 1361, onder het dekenaat van Egied van der Hoye mogen plaatsen.

Zo stippen we nog twee stichtingen van kapelanijen aan, beide in de Kortrijkse Sint-Maartenskerk. Aan het altaar van Sint-Elloi werd een kapelnij gesticht, die bedacht werd met een jaarlijks inkomen van 18 pond bij testament van Willem Roukeloes. De kapelaan, die deze kapelnij bedient, moet in het jaar van zijn aanstelling priester gewijd worden, moet drie missen elke week opdragen en moet resideren te Kortrijk²¹. Een andere kapelnij wordt gesticht aan het altaar van de H. Vincent, dit naar de eis van Maria Banct in haar testament uitgesproken. De kapelaan die deze kapelnij zal bedienen, moet in het jaar zelf van zijn aanstelling priester gewijd worden. Twee missen elke week moet hij opdragen.

Nog enkele feiten, die zich onder het dekenaat van Egied van der Hoye voordeden, moeten nog aangehaald worden.

Een akte staat in verband met de stedelijke leprozerij

20. U. Berlière, *Trois traités...*, bl. 339-340. Waar deze auteur de aanstelling van de nieuwe deken stelt op 3 april 1361, moet het gezien de paasstijl 1362 zijn. De nieuwe deken, die meester was in de theologie, een tijd lang professor was in de theologie en « *socius de magna Sorbona* », was rector geworden van de parochiekerk van Roeselare. Zijn dekenaat te Kortrijk was zeer kort. Hij overleed na 9 juni 1363 en vóór 21 augustus van dit jaar. Op die laatste datum verscheen Joos van Menen reeds als zijn opvolger. Over deze deken zie J. De Cuyper, *De crisis in het kapittel van Kortrijk op het einde van de 14e eeuw. — Tussenkoms van hertog Filips de Stoute*. § 1. *Het beleid van deken Joos van Menen (1363-1383)*, in *De Leiegouw*, 2, (1960), bl. 6-52.

21. C. Mussely et E. Molitor, *Cartulaire...*, bl. 261, nr. CCCXLV. — *Ibid.*, bl. 262, nr. CCCXLVII. Over het stichten van kapelanijen in het bisdom Doornik, zie P. Declerck, *De middeleeuwse kapelanij in het bisdom Doornik*, in *Album Antoon Viaene*, Brugge, 1970, bl. 133-142. In deze studie wordt de stichtingsakte van de kapelnij in Leke in 1364 uitgegeven. Er bestond reeds een kapelnij in het kasteel van de graaf te Kortrijk, vóór 1195. Zie C. Mussely et E. Molitor, *o.c.*, bl. 2, nr. III.

van Kortrijk. Een stuk onvruchtbaar land was destijds aan de leprozerij geschonken geweest door het stedelijk magistraat. Dit stuk land, wellicht een weide gelegen dicht bij de Leie en achter de leprozerij, wordt met toestemming van het kapittel door de kapelaan van de leprozerij, Jan de Heeke, verkocht aan Boudewijn de Riemmakere. Terloops wordt aangestipt dat het recht om de kapelaan ter benoeming aan te bieden, om de beurt toekwam aan het stadsmagistraat en aan het kapittel²². Die verkoop werd geacteerd op 4 december 1352.

Een geschil was opgerezen tussen het kapittel en de Cisterciënserinnenabdij van Marke (die zich naderhand op „Groeninge” zou vestigen). Het ging om het tiendrecht van het kapittel op o.m. de schapen van een hofstede te Marke. Het kapittel had van ouds het tiendrecht te Marke. Die hofstede, alsdan uitgebaat door Egied Havet, behoorde toe aan de abdij van Marke. Door een scheidsgerecht werd het recht van het kapittel erkend, indien de hofstede in cijnsacht verpacht wordt. De scheidsrechters in dit conflict waren deken Egied en de abt van Loos. De uitspraak werd geacteerd op 26 maart 1354²³.

In hetzelfde jaar, namelijk op 31 december, koopt kapelaan Pieter Vandenovene, namens het Kortrijks kapittel, een stuk land, vier honderden groot, te Emelgem. Dit gebeurde voor 's graven schepenen „int Oestyperambacht”²⁴.

22. *Ibidem*, bl. 254, nr. CCCXXVI. Over de leprozerijen in Vlaanderen, zie A. Viaene, *Leprozen en leprozerijen in Vlaanderen - Bibliografisch overzicht*, in *Collationes Brugenses et Gandavenses*, 7, (1961), bl. 289-314, 551-561; 8, (1962), bl. 122-127. Wat Kortrijk betreft, zie 7, bl. 559. De auteur geeft de literatuur i.v.m. die leprozerij. Zie ook A. V(iaene), *De stedelijke leprozerij van Kortrijk - 1272*, in *Biekorf*, 69, (1968), bl. 180.

23. C. Mussely et E. Molitor, *Cartulaire...*, bl. 254, nr. CCCXXVIII. - B. Van Dorpe, *De abdij van Groeninge*, in *Hand. Kon. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk*, 25, (1951-1952), bl. 95-96.

24. C. Mussely et E. Molitor, *Cartulaire...*, bl. 255, nr. CCCXXIX. Door de uitgever werd de datum, voorkomend in de *Documenta Capituli*, III, bl. 342, slecht gelezen: Hij las ten onrechte «ruen-

Op 20 januari 1358 werd een regeling getroffen in verband met de offeranden die in de kapittelkerk gegeven werden. Volgens de statuten van het kapittel behoorden al de offeranden, die in de kerk gedaan werden, zowel in het koor als er buiten, aan de deken en het kapittel. Een wijziging werd aangebracht op verzoek van Zeger van der Beke (Sigerus de Beka), die niet enkel sedert 1352 kannik was van het Kortrijks kapittel, maar ook kanselier was van Vlaanderen en proost van het kapittel van Harelbeke. Naderhand zou hij proost worden van de Sint-Donaaskerk te Brugge²⁵. Voortaan zullen de offeranden aan de verschillende altaren aan de officieërende priesters geschonken worden. Uitzonderingen zijn voorzien, o.m. voor de hoogdagen van Pasen, Sinksen en Kerstdag, voor de begrafenissen en voor de goudstukken, die bij een offerande zouden gegeven worden. Als vergoeding voor die wijzigingen schenkt Zeger van der Beke aan het kapittel een rente van 18 pond par.²⁶

Het is ten tijde van deken Egied van der Hoye dat op 5 maart 1359 een overeenkomst gesloten werd tussen hem en het kapittel enerzijds en het stadsbestuur van Kortrijk anderzijds, i.v.m. het eigendomsrecht van de stadsvesting achter de Lievevrouwekerk²⁷. In deze akte wordt ook bepaald, dat, in tegenstelling met vroegere statuten, alle „goede kerstine lieden” vrij mogen verkiezen begraven

dach» voor nieuwdach. Het stuk dateert dus van 31 december 1354. Nieuwjaardag in 1354 (o.st.) viel op een woensdag.

25. *Ibid.*, bl. 257, nr. CCCXXXIV. In de *Documenta Capituli*, dl. IV, bl. 421, waar dit stuk werd overgeschreven, staat te lezen: «Universis presentes litteras inspecturis A. decanus et capitulum». Die A is de beginletter van Aegidius.

26. Zeger Van der Beke werd kanselier van Vlaanderen in juli 1355. Zie o.m. U. Berlière, *Suppliques d'Innocent VI*, in *Analecta Vaticano-Belgica*, 5, (1911), bl. 32, nr. 78.

27. C. Mussely et E. Molitor, *Cartulaire...*, bl. 259, nr. CCCXXXIX. Over dit akkoord met de stad, zie J. De Cuyper, *Aantekeningen in verband met het eerste kasteel te Kortrijk*, in *Hand. Genootschap voor Geschiedenis Soc. d'Emul. Brugge*, 100, (1963), bl. 68-89. In bijlage van dit artikel, wordt de volledige tekst gepubliceerd van de overeenkomst, bl. 86-89.

te worden in de kapittelkerk of op het kerkhof van de kerk, ook de parochianen van de Sint-Maartenskerk of van andere parochiekerken. Ongetwijfeld was dit een voorrecht voor de kapittelkerk !

Op 16 oktober 1360 wordt door de deken en het kapittel een bijzondere maatregel getroffen ten voordeel van de kanunniken. De kanunnik die overlijdt na gedurende een jaar zijn residentieplicht vervuld te hebben, zal nog zijn deel van zijn prebende ontvangen, alsook zijn deel in de „cotidiane”, de dagelijkse aanwezigheidspenningen, dit vanaf het feest van Sint Jan Baptist, feest dat zijn overlijden voorafging²⁸.

Belangrijk in het dekenaat en in het leven van deken Egied van der Hoyer, is zijn traktaat in verband met de beweging van de geselaars.

Over die beweging heeft St. Axters, o.p. in zijn magistrale studie over de vroomheid in de Nederlanden in de verleden eeuwen, een prachtige synthese gegeven²⁹. De volksbeweging van de flagellanten was een uiting van de vroomheid van de leken, waartoe niet enkel geringere lekenkringen behoorden, vroomheid echter die afweek van de traditionele christelijke vroomheid en in allerlei buitensporigheden ontaardde. Hier kunnen we best een uittreksel geven van die studie, om het karakter van die beweging weer te geven :

„De klederdracht van de geselaars bestond in een lang kleed waarop voor en achter een rood kruis was gehecht, een schoudermantel en een spits hoofddeksel, terwijl iedereen van hen nog een geselroede in de hand droeg, bestaande uit een stok met drie lederen riemen die elk nog van knopen en ijzeren haken waren voorzien”. Zo trokken ze door Vlaanderen vanaf het einde van juni 1349. Een groep vertrok van Sluis naar Brugge en ging verder naar

28. C. Mussely et E. Molitor. *o.c.*, bl. 261, nr. CCCXLVI.

29. *Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, dl. II. De eeuw van Rausbroeck*, 1953, bl. 431-437.

Doornik. Wellicht trok die stoet ook door Kortrijk, die op hun baan lag. We citeren verder het verhaal van St. Axters : „Bij hun aankomst in de steden stelden ze zich op het marktplein of voor de kerk in een brede kring op, lieten vervolgens hun kleed neer tot aan hun middel, de vrouwen echter alleen de rugbekleding, en strekten zich op de grond uit, waarop meestal eerst stro was uitgespreid. Met zijn geselroede raakte hun aanvoerder dan één van hen aan die dadelijk opstond en hem volgde, terwijl hij zich geselde. Eén voor één kwamen hierna de anderen aan de beurt, tot ze allen in de zelfkastijding betrokken waren en onder het zingen van het Geselaarslied

Nu slaed iu sere
dor cristus' ere,
dor God nu latet de sunde varen

of ook van het Waalse lied... het naakte bovenlijf met hun geselroede bewerkten." De tocht bereikte zijn hoogtepunt bij een voorname bedevaartplaats. Onze Vlaamse geselaars trokken wellicht naar de Lieve Vrouwekathedraal te Doornik. Daar werd dan de brief voorgelezen die, naar ze beweerden, Christus zelf door een engel op het Sint-Pietersaltaar te Jerusalem had laten neerleggen. In die brief nu werd er aan herinnerd dat God op 10 september 1349 de wereld had willen verdelgen. Op verzoek van de heilige Maagd zou Hij daarvan afgezien hebben. Voor de boetetocht te eindigen, gingen de geselaars zich nog een laatste maal geselen. Dit alles ging met allerhande buitensporigheden gepaard. Ze stoorden de missen door oneerbiedige handelingen. Vooral hadden ze het gemunt op de Joden. Ze verweten ze, dat ze de bronnen vergiftigd hadden, waardoor de Zwarte Pest was uitgebroken.

Niet alle geestelijken keurden die optochten en geselpartijen af. Men zag in die boetetochten een middel om van God het einde te bekomen van de Zwarte Pest, die een groot deel van Europa teisterde.

Het oordeel van de geestelijken over de beweging van de geselaars was niet eensluidend. Sommigen zagen erin een overdreven doch goedbedoelde vorm van christelijke vroomheid, andere keurden die beweging volstrekt af. Tot hen behoorde de Kortrijkse deken Egied van der Hoye. Wellicht was hij getuige geweest van de geselpartij te Kortrijk. In een sermoen, waarvan de tekst bewaard is, keurt hij de beweging van de geselaars op een striemende wijze af³⁰. Hij, de doctor in de theologie, wendt voor zijn uiteenzetting de bekende scholastische vorm van het syllogisme aan. Zijn major luidt: iedere beweging of godsdienstige sekte, die onwaarheden en dwaalingen verspreidt, of die slechte of ijdele handelingen voortstaat, kan niet door een goddelijke ingeving tot stand komen. Nu de minor, waarin hij de dwalingen en ijdele daden van de beweging beschrijft. Die sekte beweert, dat zonder deze geselpraktijken de wereld zou vergaan. Welnu, repliceert Egied, de H. Schrift leert dat het einde van de wereld zal voorafgegaan worden door de komst van de Antichrist en door de bekering van de Joden. Ten tweede, deze sekte verklaart dat de vasten op de vrijdag verplichtend is, wat, wedervoert Egied, in strijd is met wat de H. Schrift leert en de Kerk oplegt. Ten derde, die sekte beweert dat moest een vrouw toevallig binnen de kring gevormd door de geselaars terecht komen, de geselaars hun geseloefening zouden moeten herbeginnen. Dit is al te dwaas, redeneert Egied. Want in dit geval, zouden de geselaars soms gedwongen zijn, zich gans de dag te geselen. Verder merkt de deken op, dat de wet en het aanzien van de soeverein zouden te lijden hebben, in-

30. U. Berlière, *Trois traités inédits sur les flagellants de 1349*, in *Revue Bénédictine*, 25, (1908), bl. 341-344. Die traktaten zijn te vinden in de codex 64 van de belangrijke verzameling van kardinaal Niklaas van Cuse. Zie Dr. Marx, *Verzeichniss der Handschriften-Sammlung des Hospitals zu Cues*. Trier, 1905, bl. 73. Nr. 18, f° 202-202^v: *Dicta decani Curtracensis mag. Egidii de Feno mag. in theologia in quodam sermone ad populum*. In zijn artikel publiceert U. Berlière dit sermoen, bl. 341-344.

dien zo'n hele massa, met wimpels en trompetten, de wegen zouden aflopen en dit zonder toelating, zoals die stoeten het thans doen. Deken Egied wijst er ten slotte op dat die sekte een gevaar oplevert doordat ze de eerbied voor het heilig officie en het heilig misoffer verzwakt en daardoor het geloof bij het volk in groot gevaar stelt. Hij geeft wel toe, dat er wel iets goeds uit die boeteplegingen kan voortspruiten, doch dat men in alle geval geen kwaad mag bedrijven om iets goeds te bekomen.

Dit sermoen van de Kortrijkse deken moet ophef gemaakt hebben. Zo zien we dat kort nadien de proost van de Collegiale kerk van Sint-Maartens te Ieper, Alaard van Dentergem, in een te voren geschreven sermoen hem van een antwoord bedient³¹. Dit kon hij in volle gemoed doen, daar de geselpartij die onder zijn ogen te Ieper plaats greep, toegelaten was door de grootvicaris van de bisschop van Terwaan, onder wiens jurisdictie Ieper stond en ook oorlof daartoe gekregen hadden van graaf Lodewijk van Male, dit door een akte geldig voor gans het graafschap en gedateerd van Kortrijk, op 24 augustus 1349. Uit dit optreden blijkt klaar dat het civiel en kerkelijk gezag in die geselaarsbeweging enkel een uiting zagen van de volksdevotie en er geen kettters karakter in ontdekten. Een voor een trachtte de Ieperse proost de argumenten van deken Egied te ontzenuwen. Hij wees er vooral op, dat de geselaars met de beste bedoelingen bezielde waren. Hij tracht de argumenten van deken Egied te weerleggen, waarin hij echter niet helemaal slaagt. Deken Egied zou nu antwoorden op de proost van Ieper met een traktaat, gans gesteund op de theologie van die tijd. Hij ontwikkelt daartoe vijf stellingen³²:

31. Het antwoord van proost Alaard van Dentergem vinden we in dezelfde codex als het sermoen van Egied van der Hoye. Het werd gepubliceerd door U. Berlière, *o.c.*, bl. 345-348.

32. Dit traktaat vindt men in dezelfde hierboven vermelde codex, nr. 20, f° 203^v-210. U. Berlière heeft dit traktaat in zijn artikel niet gepubliceerd. Wel geeft hij er de volledige ontleding van. We nemen dan ook deze ontleding in deze studie over.

1. De flagellanten zijn niet aangespoord door de bovennatuurlijke deugd van liefde. Ze handelen uit zuiver natuurlijke naastenliefde, want zo'n handelwijze kan toch niet door de H. Geest ingegeven zijn.

2. Voorhouden dat het vasten op de vrijdag verplichtend is, op gevaar van de eeuwige zaligheid te verliezen, beweren dat zonder die geseling de wereld zou vergaan, is een ketterse bewering. Immers vasten op de vrijdag is wel een goede raad, maar geen gebod. Indien de Zwarte Pest voortduurt spijt die geselpartijen, dan is dat te wijten aan onze zonden. Het grote en echte middel om die ramp te verdrijven is de Passie van Christus, waarvan het Misoffer een gedachtenis is. Het Calvarie-offer en het Misoffer zijn in hoge mate meer verdienstelijk dan die geselpartijen.

3. Een schismatiek kan geen verdienstelijk goed werk doen. Hij scheurt het mystiek lichaam van Christus, te weten de Kerk, en hij stoort de vrede en de naastenliefde. De eerste propagandisten van die geselaarsbeweging, die de eerbied voor het misoffer, voor het koorofficie en voor de geestelijkheid ondermijnen, zijn echte schismatieken. Hierbij stipt deken Egied aan, dat de geselaars de geestelijkheid misprijzen, liederen invoeren die in de volkstaal geschreven zijn³³. Ze beweren, dat hun boetepraktijken meer bekomen, dan de sacramentele boetvaardigheid. Ze storen de orde en de vrede, daar zij de streek doorlopen zonder om te zien naar de lokale overheid en zonder goedkeuring van de geestelijkheid.

4. De geselaars schenken aan hun praktijken meer kracht dan aan het Misoffer, daar ze aan hun geselpartijen geen verdiensten toekennen, indien een vrouw de kring, die ze

33. De neiging om gezangen in de volkstaal te gebruiken bij godsdienstige plechtigheden en optochten is oud, zoals uit deze tekst blijkt. Treffend is de reactie van deken Egied van der Hoye. Met het protestantisme zou die beweging voor het gebruik van de volkstaal in godsdienstige plechtigheden doorbreken. En dit in de tijd, dat het humanisme zo hoog opliep met de oude klassieke talen!

vormen gedurende hun geseling, binnentreedt. De Kerk laat trouwens de vrouwen de kerken binnentreden en de sacramenten ontvangen.

5. Die in doodzonde verkeert, kan geen verdienstelijk werk doen. Welnu hoe dient er geoordeeld over hen, die de geestelijken misprijzen, die toch de geestelijke vaders zijn van het volk ?

Dit antwoord van deken Egied zou een wederantwoord van de deken van Ieper bekomen. Deze tracht een voor een de argumenten van deken Egied te weerleggen. Hij is van oordeel, dat de opinie en de handelwijze van de geselaars, in zekere maat kan verdedigd worden. Men kan niet beweren, dat ze in staat van doodzonde verkeren. Hun praktijken zijn in de grond niet slecht. Proost Alaard keurt persoonlijk de geselpartijen niet goed, doch, denkt hij, men mag daarom ze niet verketteren. Er bestaat dus een twijfel i.v.m. de geselaarsbeweging en een verdere redetwist kan wellicht meer klaarheid geven over de opinie die men over hen moet delen. Tot daar het antwoord van proost Alaard³⁴.

Die redetwist tussen twee hoogstaande geestelijken bewijst klaar, dat de beoordeling over de beweging van de geselaars zeer verschillend was. Wellicht was de houding van de vele geselaars daar niet vreemd aan. Zoals S. Axters schrijft : „ In bepaalde gevallen schijnt de Geselprocessie dan ook alleen een bijzonder pathetische vorm van hechte christelijke vroomheid te zijn geweest ; die een bevredigende verklaring vindt in het religieuze klimaat van de veertiende eeuw, de eeuw van de grote pestepidemieën waarin, volgens Jan van Boendale, de mensen huwden zonder vreugde en stierven zonder smart ”. Deze schrijver besluit dan : „ Het komt dan ook vanwege de bijzondere

34. Ook dit antwoord van proost Alaard werd opgenomen in bovenvermelde codex van Cues. Het is het nr. 21 en staat op f° 210 - 216. Ook dit antwoord van proost Alaard werd door U. Berlière niet gepubliceerd. Hij geeft er bondig de inhoud van, bl. 251.

35. O.c., bl. 436 en 437.

atmosfeer wel enigszins waarschijnlijk voor dat het fascinerende rythme van de striemende slagen op het naakte bovenlijf sommige Geselaars bij de drieëndertigdaagse boete, met al de gevolgen van dien, in een hysterischen waanzin zal hebben gestort" ³⁵.

Gedurende het decanaat van Egied van der Hoye werden nog enkele contracten gesloten in verband met de aanwinst van goederen of werden enkele geschillen vereffend, contracten en vereffeningen, waarvan enkele kaartiers getuigenis afleggen. Hun inhoud behoort dan ook meer tot de economische geschiedenis van het Kortrijks kapittel en komen dus in dit artikel min te pas.

Voortgaande op de enkele gegevens die ons de archiefstukken en de tussenkost van deken Egied in de beweging van de geselaars verstrekken, mogen we besluiten, dat Egied van der Hoye de type was van de middeleeuwse clericus, die er op uit was prebenden aan te schaffen om ten slotte deken te worden van het rijk Kortrijks kapittel. Oud-student van de universiteit van Parijs, zou hij als theologant trouw blijven aan de Thomistische theologie, en dit o.m. laten blijken in zijn tussenkost in de betwisting in verband met de beweging van de flagellanten. Ten slotte mag hij aangezien worden als een van de bekwaamste dekens, die het kapittel van Kortrijk kende gedurende de veertiende eeuw.

J. DE CUYPER.